

ISSN (Print) 2616-7174
ISSN (Online) 2663-2500

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің

ХАБАРШЫСЫ

BULLETIN

of L.N. Gumilyov
Eurasian National University

ВЕСТНИК

Евразийского национального
университета имени Л.Н. Гумилева

ЖУРНАЛИСТИКА сериясы
JOURNALISM Series

Серия **ЖУРНАЛИСТИКА**

№4(129)/2019

1995 жылдан бастап шығады
Founded in 1995
Издается с 1995 года

Жылына 4 рет шығады
Published 4 times a year
Выходит 4 раза в год

Нұр-Сұлтан, 2019
Nur-Sultan, 2019
Нур-Султан, 2019

Бас редакторы **Қайрат Сак**
филология ғылымдарының кандидаты, профессор (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары **Серік Тахан** *филол. ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)*
Бас редактордың орынбасары **Гүлнар Кендірбай** *PhD (АҚШ)*

Редакция алқасы

Алдабергенов Қырықбай	т. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Асанов Қойлыбай	ф. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Әбдіманов Өмірхан	ф. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Әбішева Вера	ф. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Әшірбекова Гүлмира	ф.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Браун Михаил	PhD, проф. (АҚШ)
Дзялошинский Иосиф	ф. ғ. д., проф. (Ресей)
Жақып Бауыржан	ф. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Жусупова Алматы	ф.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Ирназаров Кудрат	т. ғ. д., проф. (Өзбекстан)
Корконосенко Сергей	саяси ғ. д., проф. (Ресей)
Қара Әбдіуақп	т. ғ. д., проф. (Түркия)
Қозыбаев Сағымбай	т. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Лебедева Татьяна	ф. ғ. д., проф. (Франция)
Нұртазина Роза	саяси ғ. д., проф. (Қазақстан)
Омашев Намазалы	ф. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Ризун Владимир	ф. ғ. д. проф. (Украина)
Саид Агил бин Шех	PhD, проф. (Малайзия)
Саудбай Мадияр	PhD, проф. (Қазақстан)
Сердәлі Бекжігіт	ф. ғ. к., проф. м.а. (Қазақстан)
Есдәулетов Айтмұханбет	ф.ғ.канд., доцент (Қазақстан)
Тоқтағазин Мұратбек	ф. ғ. к., проф. м.а. (Қазақстан)
Халилов Әбдіғани	PhD, проф. (Қырғызстан)
Ченгел Хулия Касапоғлы	PhD, проф. (Түркия)
Шайхитдинова Светлана	филос.ғ.д., проф. (Ресей)
Шалахметов Ғаділбек	Халықаралық Еуразиялық телевидение және радио академиясының академигі (Қазақстан)
Шестеркина Людмила	ф. ғ. д., проф. (Ресей)
Шульцман Петр	өнертану ғ. к., доцент (Қазақстан)

Жауапты редактор, компьютерде беттеген: Илияс Құрманғалиев

Жауапты хатшы: Гүлжазира Ертасова

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қ.Сәтбаев к-сі, 2, 402 каб.

Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31413) E-mail: vest_journalism@enu.kz

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. ЖУРНАЛИСТИКА сериясы
Меншіктенуші: ҚР БжҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК.
ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде 27. 03. 2018 ж. №16995-Ж тіркеу куәлігімен тіркелген.
Мерзімділігі: жылына 4 рет. Тиражы: 25 дана.
Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қажымұқан к-сі, 13/1,
тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31413)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Editor-in-Chief **Kairat Sak**
Candidate of Philology, Professor (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief **Serik Takhan** *Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)*
Deputy Editor-in-Chief **Gulnar Kendirbai** *PhD, Professor (USA)*

Editorial board

Aldabergenov Kyrykbai	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Asanov Koilybay	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Abdimanov Omirkhan	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Abisheva Vera	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Ashirbekova Gulmira	Candidate of Philology, Assoc. Prof. (Kazakhstan)
Brown Michael	PhD, Prof. (USA)
Dzyaloshinski Iosif	Doctor of Philology, Prof. (Russia)
Jakyp Baurjan	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhussupova Almatay	Candidate of Philology, Assoc. Prof. (Kazakhstan)
Irnazarov Kudrat	Candidate of Philology, Assoc. Prof. (Uzbekistan)
Korkonosenko Sergei	Doctor of Political Sciences, Prof. (Russia)
Kara Abdulvahap	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Turkey)
Kozybayev Sagymbai	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Lebedeva Tatiana	Doctor of Philology, Prof. (France)
Nurtazina Roza	Doctor of Political Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Omashev Namazaly	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Rizun Volodymyr	Doctor of Philology, Prof. (Ukraine)
Syed Agil bin Shekh	PhD, Prof. (Malaysia)
Saudbayev Madiyar	PhD, Prof. (Kazakhstan)
Bekzhigit Serdaly	Candidate of Philology, Assoc. Prof. (Kazakhstan)
Yesdauletov Aitmukhanbet	Candidate of Philology, Associate Prof. (Kazakhstan)
Toktagazin Muratbek	Candidate of Philology, Assoc. Prof. (Kazakhstan)
Khalilov Abdygani	PhD, Prof. (Kyrgyzstan)
Çengel Hülya Kasapoglu	PhD, Prof. (Turkey)
Shaikhitdinova Svetlana	Doctor of Philosophy, Prof. (Russia)
Shalakhmetov Ghadilbek	Academician of the International Eurasian Academy of Television and Radio (Kazakhstan)
Shesterkina Ludmila	Doctor of Philology, Prof. (Russia)
Shultsman Petr	Candidate of Art, Assoc. Prof. (Russia)

Executive editor, computer layout: Ilyas Kurmangalyev

Executive Secretary: Guljazira Yertasova

Editorial address: 2, K. Satpayev str., of. 402, Nur-Sultan, Kazakhstan, 010008

Tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31413) E-mail: vest_journalism@enu.kz

Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. JOURNALISM Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity off economic conduct «L.N. Gumilyov Eurasian National University», Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan.

Registered by Ministry of Information and Communication of the Republic of Kazakhstan.

Registration certificate No 16995-Ж from 27.03. 2018.

Periodicity: 4 times a year Circulation: 25 copies

Address of printing house: 13/1, Kazhimukan str., Nur-Sultan, Kazakhstan 010008; tel.: +7(7172) 709-500 (ext.31413)

Главный редактор: **Кайрат Сак**
кандидат филологических наук, профессор (Казахстан)

Зам. главного редактора: **Серик Тахан** доктор филологических наук, проф. (Казахстан)
Зам. главного редактора: **Гульнар Кендирбай PhD** (США)

Редакционная коллегия

Алдабергенов Кырыкбай	д. ист. н., проф. (Казахстан)
Асанов Койлыбай	д. ф. н., проф. (Казахстан)
Абдиманов Омирхан	д. ф. н., проф. (Казахстан)
Абишева Вера	д. ф. н., проф. (Казахстан)
Аширбекова Гульмира	к. ф. н., доцент (Казахстан)
Браун Михаил	PhD, проф. (США)
Дзялошинский Иосиф	д. ф. н., проф. (Россия)
Жакып Бауыржан	д. ф. н., проф. (Казахстан)
Жусупова Алматай	к. ф. н., доцент (Казахстан)
Ирназаров Кудрат	д. ист. н., проф. (Узбекистан)
Корконосенко Сергей	д. полит. н., проф. (Россия)
Кара Абдиуакап	д. ист. н., проф. (Турция)
Козыбаев Сагимбай	д. ист. н., проф. (Казахстан)
Лебедева Татьяна	д. ф. н., проф. (Франция)
Нуртазина Роза	д. полит. н., проф. (Казахстан)
Омашев Намазалы	д. ф. н., проф. (Казахстан)
Ризун Владимир	д. ф. н., проф. (Украина)
Саид Агил бин Шех	PhD, проф. (Малайзия)
Саудбай Мадияр	PhD, проф. (Казахстан)
Сердали Бекжигит	к. ф. н., асс. проф. (Казахстан)
Есдаулетов Айтмуханбет	к.ф.н., доцент (Казахстан)
Токтагазин Муратбек	к. ф. н., асс. проф. (Казахстан)
Халилов Абдигани	PhD, проф. (Киргизстан)
Ченгел Хулия Касапоглу	PhD, проф. (Турция)
Шайхитдинова Светлана	д. филос. н., проф. (Россия)
Шалахметов Гадильбек	академик Международной Евразийской академии телевидения и радио (Казахстан)
Шестеркина Людмила	д.ф.н., проф. (Россия)
Шульцман Петр	к. искусств. н., доцент (Казахстан)

Ответственный редактор, компьютерная верстка: Ильяс Курмангалиев

Ответственный секретарь: Гульжазира Ертасова

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. К.Сатпаева, 2, каб. 402

Тел.: (7172) 709-500 (вн. 31413) E-mail: vest_journalism@enu.kz

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия ЖУРНАЛИСТИКА

Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК.

Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций РК под номером №16995-Ж от 27. 03. 2018 г.

Периодичность: 4 раза в год

Тираж: 25 экземпляров.

Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Кажымукана, 13/1, тел.: (7172) 709-500 (вн.31413)

Мазмұны

ЖУРНАЛИСТИКА ТАРИХЫ

Баткеева Б.Т. Қошке Кемеңгеров көсемсөзінің сыншылық ерекшеліктері **8-13**

ӘЛЕМ ЖУРНАЛИСТИКАСЫ

Текенова Ә.М. Расталмаған ақпаратты құқықтық реттеу: әлемдік және отандық тәжірибесі **14-21**

БАҚ ЖӘНЕ ҚОҒАМ

Жұманбекова Н.З., Рыспаева Д.С. Әлеуметтік желілерде «мәдениет» түсінігін жүзеге асырудың тілдік ерекшеліктері **22-31**

Маркабаева Г.Т., Жусупова А.М., Султанбаева Г.С. Қазақ тілді БАҚ: аудитория талғамы контексінде **32-38**

Тергембаева К.І. Экстремалды жағдайдағы бұқаралық ақпарат құралдарының рөлі **39-45**

Тулебаева С. Медиабілім берудің теориялық негіздері мен мәселелері **46-51**

Раджабов А.Р. Қоғамдық пікір БАҚ-тың әлеуметтік сұранымының индикаторы ретінде **52-59**

ТЕЛЕРАДИОЖУРНАЛИСТИКА

Алдабергенова Ж.Ж. Телевизиялық таңғы бағдарламалардың форматтық ерекшеліктері **60-64**

ЖАҢА МЕДИА

Есенбекова Ұ.М. Трансмедиалық жобаларды жоспарлау мен монетизациялау өлшемдері **65-70**

Қутпанбаева Ж., Қадырова Г.Р., Байгожина Д.О. Ақпараттық кеңістіктегі коммуникативті стратегиялар мен қолдану технологиялары **71-79**

Қожахметова Л.Т. Қазақстан масс-медиясындағы цифрлық технологиялар **80-87**

Contents

HISTORY OF JOURNALISM

<i>Batkeyeva B.T.</i> Features of Criticism in Koshke Kemengerov's Journalism	8-13
---	------

WORLD JOURNALISM

<i>Tekenova A.M.</i> Legal Regulation of Information Inexacte: World and Domestic Experience	14-21
--	-------

THE MEDIA AND SOCIETY

<i>Zhumanbekova N.Z., Ryspaeva D.S.</i> Features of the language implementation of the concept of «culture» in social networks	22-31
<i>Markabayeva G.T., Zhusupova A.M., Sultanbaeva G.S.</i> Kazakh-Language Media in the Context of Audience Preferences	32-38
<i>Tergembayeva K.I.</i> The Role of Mass Media in Extreme Situations	39-45
<i>Tulebayeva S.K.</i> Theoretical Foundations and Problems of Media Education	46-51
<i>Rajabov A.P.</i> Public Opinion as an Indicator of Mass Media Social Demand	52-59

TELERADIOJOURNALISM

<i>Aldabergenova Zh.Zh.</i> Format Features of Morning Television Programs	60-64
--	-------

NEW MEDIA

<i>Yessenbekova U.M.</i> Criteria for Planning and Monetization of Transmedia Projects	65-70
<i>Kutpanbayeva Zh., Kadyrova G.R., Baigozhina D.O.</i> Communication Strategies and Technologies in Mass Media	71-79
<i>Kozhakhmetova L.T.</i> Digital Technologies in Kazakhstan Mass Media	80-87

Содержание

ИСТОРИЯ ЖУРНАЛИСТИКИ

<i>Баткеева Б.Т.</i> Особенности критики в публицистике Кошке Кеменгерова	8-13
---	-------------

МИРОВАЯ ЖУРНАЛИСТИКА

<i>Текенова А.М.</i> Правовое регулирование недостоверной информации: мировой и отечественный опыт	14-21
--	--------------

СМИ И ОБЩЕСТВА

<i>Жуманбекова Н.З., Рыспаева Д.С.</i> Особенности языковой реализации концепта «культура» в социальных сетях	22-31
<i>Маркабаева Г.Т., Жусупова А.М., Султанбаева Г.С.</i> Казахоязычные СМИ в контексте аудиторных предпочтений	32-38
<i>Тергембаева К.И.</i> Роль средств массовой информации в экстремальных ситуациях	39-45
<i>Тулебаева С.К.</i> Теоретические основы и проблемы медиаобразования	46-51
<i>Раджабов А.Р.</i> Общественное мнение как индикатор социальной востребованности СМИ	52-59

ТЕЛЕРАДИОЖУРНАЛИСТИКА

<i>Алдабергенова Ж.Ж.</i> Форматные особенности утренних телевизионных программ	60-64
---	--------------

НОВЫЕ МЕДИА

<i>Есенбекова У.М.</i> Критерии планирования и монетизации трансмедийных проектов	65-70
<i>Кутпанбаева Ж., Кадырова Г.Р., Байгожина Д.О.</i> Коммуникативные стратегии и технологии в СМИ	71-79
<i>Кожаметова Л.Т.</i> Цифровые технологии в казахстанских масс-медиа	80-87

XFTAP 27.25.19

К.І. Тергембаева

Л.Н. Гумилев ат. Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
(E-mail: 324750@mail.ru)

Экстремалды жағдайдағы бұқаралық ақпарат құралдарының рөлі

Андатпа. Қазақстанның тәуелсіз ел болуы, қоғамдық қатынастардың барлық негізгі салаларын қайта жасақтауы – елімізде Азаматтық қорғаныс жүйесін және халық пен аумақты табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлардан қорғау жүйесін қайта қарауды және құруды талап етті. Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің Төтенше жағдайлар комитеті өзінің аумақтық бөлімшелері мен бағынышты ұйымдарымен, құралдары және күштерімен табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайларға ықпал ету жөніндегі шұғыл қызмет болып табылады.

Бұл ғылыми мақалада экстремалды жағдай кезіндегі төтенше жағдай органдары мен бұқаралық ақпарат құралдары арасындағы байланыс және аудиторияға қажетті ақпаратты ұсыну мәселелері қарастырылады. Автор төтенше жағдайлар кезінде журналистің жұмыстарына мысал келтіреді, оларды талдайды, белгілі бір қортындыға келіп, өз ұсыныстарын береді.

Түйін сөздер: экстремалды жағдай, бұқаралық ақпарат құралдары, қоғаммен байланыс, мемлекеттік орган, халықты ақпараттандыру.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-7174-2019-129-4-29-35>

Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрлігі Төтенше жағдайлар Комитеті табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлардың алдын алу және оны жою бойынша арнайы уәкілдік берілген мемлекеттік орган болып табылады. Қазіргі күні бұл саланың республика бойынша өзіне бағынысты аумақтық органдары, құрылымдық бөлімшелері бар. Олардың барлығы мемлекеттік орган ретінде экстремалды жағдайлардың салдарын жоюға арналған техникалармен жабдықталған.

Қазіргі ХХІ ғасырда Азаматтық қорғаныс пен төтенше жағдайлар саласының сан-алуан қызметтері құрылды, бұл заман талабы. «Нақтырақ айтсақ, аумақтық, медициналық, нысандық, барлау, құтқару, инженерлік, энергетикалық, коммуналдық-техникалық және жол-көпірлік, өртке қарсы, апаттық-техникалық, радиациялық және химиялық қорғау, байланыс, материалдық-техникалық қамтамасыздандыру, көліктік, қоғамдық тәртіпті сақтау, жануарлар мен өсімдіктерді қорғау, азық-түлік және тағы басқа құтқару мен кейінге шегеруге болмайтын жұмыстарды жүргізуді қамтамасыз ететін маңызды қызметтер бар» [1].

Қазақстан егемендік алған отыз жыл ішінде талай жетістіктерге қол жеткізді. Ол ұлтаралық қатынастардан бастап, әлеуметтік, экономикалық, саяси және мәдени салаларының барынша дамуы, аталған салалардағы жетістіктерінен байқалады. Мемлекеттің ішкі және сыртқы қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін түрлі бағдарламалар қабылданып, тиісті техникмен жабдықтау, құралдар мен күштерді дайындау, оны тұрақты әзірлікте ұстау сынды тиісті шаралардың ұдайы атқарылып келе жатқанын айта кету керек. Себебі, өзге елдер сияқты Қазақстанның табиғаты да түрлі табиғи төтенше жағдайларға бейім. Мысалы, сейсмоқауіпті аймақтар бар, атап айтса, Оңтүстік Қазақстан облысының аумағы, әсіресе Алматы қаласы, Шығыс Қазақстан облысының жекелеген аудандары да жатады. Техногендік сипаттағы төтенше жағдайлардың болу ықтималдылығын да ешкім жоққа шығара алмайды. Солардың елімізде болғандарының ең ірілері ретінде Алматы облысы Ақсу ауданы Қызылағаш ауылында орын алған су тасқыны, соңғысы Оңтүстік Қазақстан облысы Арыс қаласында әскери қоймада болған жарылыс. Бұл екеуі де тосыннан болды, ешкім алдын ала болжай алмады және екеуінде де адами факторлардың нәтижесінде орын алды. Жауапты

қызметкерлердің өз жұмысына салғырттығы салдарынан орын алған экстремалды жағдайлардан бірнеше адам қаза тауып, көптеген адам жарақат алды. Ал, олардан келген материалдық шығын аумаққа, мемлекетке орасан зор зиян әкелді.

Әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайлардан келетін қауіп те жоқ емес. Яғни, лаңкестік әрекеттер, терроризм мен экстремизмге қарсы қауіпсіздік шараларына да барында мән берген жөн. Себебі, діни соғыс жүріп жатқан елдердің саясатын әкеліп елге тықпалау шаралары осыдан бірнеше жылдар бұрын Батыс Қазақстан облысында көрініс берген болатын. Осындай ауқымды сақтандыру жөніндегі ақпараттарды, төтенше жағдайлардың алдын алу шараларын, қауіпсіздік бойынша кеңестерді халыққа жеткізу барысында бұқаралық ақпарат құралдарының маңызы өте зор. Сондай-ақ, ақпараттандыру құралдарының барлық түрлерін пайдалануға мүмкіндік бар. Ол үшін төтенше жағдайлар органдарының баспасөз қызметтері бұқаралық ақпарат құралдарында қызмет жасайтын, экстремалды жағдай саласы бойынша ақпарат таратуға немесе бағдарлама түсіруге тартылған білікті журналистермен қарым-қатынасты жүйеге келтіруі керек. «Журналистика - өмірде қарапайым дәнекер ғана емес, қоғамның даму үрдістеріне тікелей әсер ете алатын ықпалды күш, азаматтық қоғамның дамуына алғышарт жасайтын, сөз және ақпарат бостандығын қамтамасыз етуге үндейтін маңызды әлеуметтік институт болып табылады» [2, 3 б.]. Яғни, ақпарат құралдары қоғамдық сананы қалыптастыра алатын күш болса, оны төтенше жағдайлардың алдын алу және сақтандыру жөніндегі ақпаратты бұқараға жеткізуге қолдану қай жағынан алып қарасаңыз да тиімді екенін аңғару қиын емес.

Соңғы кездері бүкіл әлем бойынша табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлардан, әсіресе әлеуметтік сипаттағы экстремалды жағдайлардан адамзат баласына төніп жатқан қауіп күшейіп барады. Сондықтан тұрғындарды түрлі экстремалды жағдайлардан сақтандыру, осы мақсатта бұқаралық ақпарат құралдары арқылы елдің санасына табиғи, техногендік, әлеуметтік төтенше жағдайлар кезінде дұрыс шешім қабылдау, әрекет ету, зардап шеккен адамдарға алғашқы көмекті көрсету, клиникалық өлім халіндегі адамға жанама массаж жасау тәсілдерін үйретудің маңызы өте зор деп есептейміз. Яғни, бұқаралық ақпарат құралдарының барлық түрлерін қолдана отырып, халық арасында ақпараттандыру, ақпараттандыра отырып оқытуды жүргізу қажет. Соның нәтижесінде төтенше жағдайлардың салдарын азайтуға, одан келетін зардаптарды жеңілдетуге болатыны даусыз. Міне, төтенше жағдай органдары мен бұқаралық ақпарат құралдарының арасындағы байланысты күшейту, жүйелендіру, оны оңтайландыра отырып дамыту жолдарын қарастыру, азаматтардың қауіпсіздік саласындағы білімдерін жетілдіру жолындағы іс-шаралар осынысымен маңызды болып табылады.

Кез-келген экстремалды жағдай, мейлі табиғи сипаттағы болсын немесе техногендік сипаттағы болсын немесе әлеуметтік сипаттағы болсын ол тікелей адамдардың өміріне, денсаулығына, қоршаған ортаға және жалпы қоғамға ықпал ететін жағдайлар екеніне дау жоқ. Сондықтан осы бұқаралық ақпарат құралдары мен экстремалды жағдайлардың арасындағы байланысты бір ізге түсіру үшін не істеу керек деген сауалдың туындауы әлбетте орынды болып табылады. «Отандық бұқаралық ақпарат құралдарын ғана емес, сонымен қатар шетелдік тәжірибені қарайтын болсақ екеуінің арасында тығыз байланыс бар екеніне көз жеткіземіз. Дегенмен, ол қандай байланыс, оның қоғамға, елге, жерге пайдасы бар ма деген сұраққа жауап іздеу үшін оның астарына үңілу қажет» [1]. Біздің елде екі жақты байланыс болғанымен әр тарап өз мүддесі мен қажеттілігін алдыға қояды. Төтенше жағдайлар органы төтенше жағдайлардың алдын алу үшін оқыту сипатындағы бейнероликтерді шығарып, оны телеарналар арқылы таратуға қызығушылық танытады. Ал, телеарналар керісінше, ондай бейнероликтерді арнадан көрсетуге құлықсыз, олардың пайымынша аталған бейнематериалдар телеарна уақытын алады және қоғам үшін қызықсыз деп есептейді. Егер, халық үшін қызықтырмайтын материалдарды берсек, телеарнаның имиджін жоғалтамыз

және аудиториядан айырыламыз деген көкейлерінде күдік те бар сияқты. Дегенмен, қоғамдық резонанс тудыратын экстремалды жағдайлар орын алған кезде бүкіл жергілікті және республикалық маңызы бар телеарналар төтенше жағдай туралы ресми әрі толыққанды ақпарат алу үшін уәкілетті органның табалдырығын тоздырады. Телеарналар арасында бәсекелестік пайда болады.

Коммуникация және ақпараттық технологиялар, бұқаралық ақпарат құралдары арқылы халықтың төтенше жағдайлардан қорғану жөніндегі білімін арттыру, қорғанысын қамтамасыз ету басты міндеттердің бірі болып табылады. Төтенше жағдайлар органдары мен бұқаралық ақпарат құралдарының арасында қандай да болсын байланыс бар. Оған дәлел күнделікті телевизия, радио, газет-журналдар мен интернет сияқты ақпарат құралдары арқылы көрсетіліп, жазылып, таратылып жатқан экстремалды жағдайлар. Ақпараттық ағында оларды күнде, тіпті күніне бірнеше рет естіп, көріп жүрміз. Дегенмен, осы таратылып жатқан ақпараттың басым көпшілігі жаңалық пен дерек ретінде тарих қойнауына еніп жатыр. Оқыту сипатындағы бағдарламалар жоқтың қасы. Адамдардың басым бөлігі қарапайым дәрігерге дейінгі көмек көрсету тәсілдерін білмейді. Жоғарыда айтып өткеніміздей, адамдар экстремалды жағдайда жылдам әрі дұрыс әрекет ететін болса талай адамның өмірін сақтап қалуға болар еді. Мысалы, Астана қаласының Сарыарқа көшесінде орналасқан «Гурман» дүкені алдында көк мұзға тайып, орта жастағы әйел мерт болды. Ол жерге құлаған соққыдан емес, шалқалап жатқанның салдарынан тілін жұтып мерт болған. Айта кету керек, сол сәтте зардап шегушінің қасына жиналған адамдардың біреуі де алғашқы дәрігерге дейінгі көмек көрсетуден бейхабар болған. Зардап шегуші жерге құлаған алғашқы сәттен оны алдымен қырынан жатқызып, кейін жедел жәрдем шақырғанда азаматша аман қалатын еді. Осы сынды мысалдар көп. Адамдар өздігінен ізденіп, білімдерін жетілдіре бермейді. Бұқаралық ақпарат құралдары арқылы алғашқы көмек көрсетуді, клиникалық өлім үстінде жатқан адамды анықтау, оның жүрегіне жанама массаж жасау тәсілдерін үйрететін арнайы бағдарламалар ұйымдастырған жағдайда халықтың білімі едәуір артатын еді.

Теледидар арқылы республика және шетелдерде орын алған төтенше жағдайлардан, оның зардаптары мен қаза болған адамдар туралы ақпараттық мазмұндағы жаңалықтарды көруге болады. Аталған ақпаратта қандай мекенде қандай төтенше жағдайлардың болғаны, одан келген шығын мен қазіргі жағдайы ғана баяндалады. Төтенше жағдайдан қалай қорғану керек, экстремалды жағдайдан кейінгі қабылданатын шаралар, салдарымен күресу сияқты ақпараттар көбінесе беріле бермейді. Тек қана «құрғақ» ақпаратпен ғана шектеледі.

Қазақстандағы бұқаралық ақпарат құралдары мен төтенше жағдай органдарының арасындағы байланыс бойынша тағы бір мысалды талқыласақ. 2010 жылдың тамыз айының 5 күні Астана қаласында экстремалды жағдай орын алды. Онда «Есіл» өзенінің бойындағы жағажайда шомылып жүрген адамдардың үстіне жәй оты түсіп, он бір адам бір мезетте жағада «жайрап» қалған болатын. Он бір адам зардап шегіп, соның ішінде жүкті әйел қаза тапқан болатын. Осы оқиғадан кейін Астана қаласы Төтенше жағдайлар департаментінің баспасөз қызметінде маза болмады. Бұқаралық ақпарат құралдарының өкілдері, соның ішінде тележурналистер оқиға орнында уәкілетті орган қызметкерімен сюжет түсіру үшін барын салып тырысты. Оларды оқиғаның қалай болғаны қызықтырды. Ал, орган қызметкерлерін келесіде осындай қайғылы жағдайлар қайталанбас үшін халыққа найзағайдан сақтанудың жолдарын айту маңызды еді. Мұндайда екі тарап та өз мүдделерін алдыңғы орынға қойды. Бұл орынды да шығар. Себебі, төтенше жағдай органының міндеті түрлі төтенше жағдайлардан сақтандыру мен алдын алу шаралары болса, журналистің міндеті оқиға жайлы ақпарат алу.

Қоғамдық резонанс тудырған экстремалды жағдайлар кезінде адамдар дүрбелеңге түсуі мүмкін. Мұндай кезде оқиғаны естіген немесе көзімен көрген адамдар жағдайдың әрі қарай қалай болатыны, өздерін және жақын адамдарын не күтіп тұрғанын білу үшін ақпа-

рат іздей бастайды. Қазіргі ғаламтордың заманында ақпаратты бейресми көздерден алып, соның салдарынан түрлі жалған ақпараттар да тарауы ғажап емес. Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің доценті Оңайгүл Тұржан түрік зиялыларымен біріккен «Жұртшылықпен байланыс» атты еңбегінде: «Дағдарысқа ұшырағанда дағдарыс нәтижелеріне жауапкершілікпен қарамаса, дағдарысты жеңетініне өздері де сенбесе мақсатты топтың қолдауынан айырылуы табиғи жәйт. Сол себепті жаңадан жасалған іс-қимылдар арқылы мақсатты топтың сеніміне кірудің жаңаша кезеңін бастан өткеруге тура келеді» деп жазады [3, 29 б.]. Яғни, төтенше жағдай алдында немесе төтенше жағдай болғаннан кейін дүрбелеңге түскен халықты сабырға шақыру, ішкі тұрақтылықты қамтамасыз ету үшін арнайы уәкілетті органдар ресми ақпаратты жылдам әрі объективті түрде таратуы тиіс. Әйтпегенде, халық арасында алып қашпа әңгімелер тарауы әбден ықтимал. Бұл өз кезегінде құтқарушылардың, қоғамдық тәртіпті қорғаушылардың жұмысына зиянын тигізеді.

Қандай мемлекеттің болса да, қай елдің болса да басты құндылығы халық пен аумақ болып табылады. Яғни, адам өмірі мен оның денсаулығы, қоршаған ортаның қауіпсіздігі басты назарда болуы тиіс. Қазақстан Республикасының тұңғыш президенті Н.Назарбаев өз жолдауында «Қазақстан адамдардың өмір сүруіне қолайлы әрі ең қауіпсіз елдердің бірі болуы қажет» деп, нақты тапсырма берген болатын. Осы маңызды міндетті Төтенше жағдайлар органдары да қамтамасыз етеді» [4, 5 б.] деген. Бұл жерде Елбасы бүкіл табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлардан қорғалған, барынша қауіпсіз мемлекет болу керектігін, ол үшін халық пен аумақты табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлардан қорғау жүйесін дамыту, елдің азаматтық қорғанысын қалыптастыру мәселелерін меңзеген болатын.

Халық пен аумақтың, шаруашылық жүргізу нысандарының, стратегиялық маңызға ие объектілердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында Үкіметтің қаулысына сәйкес жергілікті атқару органдарынан бастап, меншік нысанына қарамастан бүкіл объектілердің басшылары мен қызметкерлерін санаттарға бөліп оқыту мәселесі жолға қойылған. Аталған халықты оқыту жүйесі «Төтенше жағдайлар саласында білімді насихаттау, халықты және мамандарды оқытып-үйрету, хабардар ету ережесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысына сәйкес жүзеге асырылады. Бұл міндетті жүзеге асыратын Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің Төтенше жағдайлар комитеті мен оның бағынысты аймақтық, құрылымдық бөлімшелері. Аталған қаулы бойынша табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар саласындағы уәкілетті органның оқу-әдістемелік орталықтарында оқытылатын лауазымды тұлғалар санаты және табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар саласындағы уәкілетті органның аумақтық бөлімшелерінде оқытуға жататын санаттар бар. Яғни, оқу екі жерде: бірі оқу-әдістемелік орталығында, екіншісі аймақтық бағынысты бөлімшелерде жүргізіледі. Алғашқысында Министрліктер мен агенттіктер, ірі ұлттық компаниялар мен республикалық маңызы бар мекемелердің, кәсіпорындардың, қауіпті нысандардың өкілдері біліктілігін арттырса, кейінгісінде қалалар, аудандар, ауылдық округ әкімдері мен олардың орынбасарларынан бастап, қарапайым мамандар мен жұмысшыларға дейінгі санатты оқыту жоспарланған. Әр санаттың өзіндік оқу мерзімі бар және ол арнайы сертификатпен куәландырылады. Сертификатты алу үшін біліктілігін арттыруға келген тұлға белгіленген мерзімдегі оқу курсынан өткеннен кейін тест тапсырады және оның нәтижесі қанағаттанарлық болған кезде ғана табысталады. Оқытылуға жататын санаттардың ішінде бұқаралық ақпарат құралдарының өкілдері де бар екенін айта кету керек.

Ақиқатында, төтенше жағдай мәселесіне үстіртін қарауға болмайды. Оны тікелей адамдардың өмірі мен денсаулығына, қоршаған ортаның қауіпсіздігіне, тіпті бүкіл мемлекеттің экономикасына зиянын тигізетін фактор ретінде қарастыру қажет деп есептейміз. Өйткені, кез-келген табиғи немесе техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар тұрғындарға, шаруашылық

объектілеріне, қалаларға, облыстарға, тіпті республикаға дағдарыс әкеле алады. Мысалы, 2019 жылы Арыс қаласындағы әскери қоймада болған жарылыстың алғашқы кезеңінде қала тұрғындары дүрлігіп, бейбіт жатқан халық соғыс басталып кеткендей қорқынышты күй кешті. Жан-жаққа бала-шағасын көтеріп алып жүрген аналар, жол -жөнекей жараланған адамдар, жолға түсіп, зымырай қашқан көліктер үрейді одан сайын үдетті. Кездейсоқ адамдардың төтенше жағдай орнынан түсірген әуесқой бейнематериалдары әлеуметтік желілер арқылы жылдам тарап жатты. Бұл көріністер бүкіл ел дүрлікті. Халық арасында алыпқашпа әңгімелер мен жалған ақпараттар беріле бастады. Осындай сәтте төтенше жағдайларға жауапты органдардың бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалана отырып, дер кезінде ресми ақпарат беруінің қаншалықты маңызды екенін пайымдауға болады.

Бұл қайғылы жағдай жалғыз Арыс қаласының ғана емес, бүкіл қазақ елінің уайымына айналды. Техногендік апаттың салдарынан зардап шеккен халықты сабырлыққа шақыру мақсатында Қазақстан Республикасының Президенті Қасымжомарт Тоқаев Арыс халқының ортасына барды. Қираған қаланы қалпына келтіру үшін мемлекет қыруар қаражат бөлді, соның нәтижесінде Арыс қайта қалпына келді. Ел экономикасы орасан зор зардап шекпес үшін осы сияқты төтенше жағдайлардың алдын алып, сақтандыру жұмыстарын жүйелі жүргізген абзал. Ол үшін төтенше жағдайлар органдарының қызметкерлері бұқаралық ақпарат құралдарымен байланысты күшейтіп, оқыту сипатындағы бейнероликтер мен ақпараттарды жүйелі түрде таратып отыруы қажет. Олай болмаған жағдайда әрбір ірі апат дағдарысқа апарып соғуы ықтимал. «Дағдарыс кезінде кәсіпорын атқаруы тиісті маңызды шаруа - өзін мақсатты топтың орнына қойып көру керек. Тіпті өзін мақсатты топпын деп есептеуі қажет. Сонымен қатар мақсатты топтарға берген мәліметтерді сол топ тарапынан қабылданған-қабылданбағандығын, әлде мақсатты топтардың өз беттерімен анықтаған хабарламалары көлемінде ғана қалып қойған-қоймағандығын қатты ескеру қажет. Өйткені, үрейленген мақсатты топпен байланыс жасағанда осы топтың тыныштануы және кәсіпорынның қиындықты жеңіп шыға алатынына деген сенімі дағдарыстан шығуға көмектесетін күштердің бірі болып табылады. Мақсатты топтың ашу-ызасы мен дүрлігуі дағдарысты одан сайын ушықтыратын жағдай болып табылады. Ең маңыздысы – берілетін хабарламаларда және қолға алынған шараларда осы тосқауылды жеңуге бағытталған жұмыстардың кәсіпорын тарапынан тез арада жасалуы қажет» [3, 29 б.].

Бұл мысалдағы кәсіпорынды билік деп алсақ, мақсатты топ – халық болмақ. Арыс қаласындағы төтенше жағдайдың алғашқы уақытында халық пен билік арасында түсініспеушілік жағдай туындағандай болды. Дегенмен, телевизия, радио, баспасөз, ғаламтор желілері арқылы уәкілетті органдардан ресми ақпараттар тарап, түсіндіру жұмыстары жүргізілгеннен кейін, жедел штаб құрылып, Президент оқиға орнына арнайы барғаннан кейін ғана жағдай тұрақталды. Билік халыққа қабылданған нақты шаралар туралы айта бермейді, соның салдарынан өтірік әңгімелер туындап, жалған ақпарат тарап, тұрғындар алдарында не болатынын біле алмағандықтан жаппай қарсылыққа, ашуға бой алдырады. Бұл түсінбеушілік билік пен халықтың арасындағы сенімге сызат түсіреді, дағдарыс туғызады. Мұндай жағдайларға жол бермеу мақсатында Үкімет пен жергілікті билік бұқаралық ақпарат құралдарының барлық түрлерін пайдалана отырып, шынайы әрі объективті ақпарат беруі тиіс. Әлеуметтік инновацияны зерттеуші Джемма Терри айтқандай: «Қазір адамдардың көпшілігі төтенше жағдайлар кезіндегі білімнің қаншалықты маңызды екенін енді түсініп келеді» [5].

Қорыта айтқанда, Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 17 қаңтардағы № 50 қаулысына сәйкес, төтенше жағдайлар туралы халықты хабардар етуді табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар саласындағы уәкілетті орган және оның аумақтық бөлімшелері бұқаралық ақпарат құралдары арқылы ұйымдастырады. Аталған жұмысты дұрыс әрі жүйелі ұйымдастыру билікке, соның ішінде өкілетті органдарға деген халықтың жалпы көзқарасын қалыптастырады деп тұжырымдаймыз.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Тергембаева К.І. Төтенше жағдай және бұқаралық ақпарат құралдары: ақпараттандырудың өзектілігі және оның қоғаммен байланыстағы рөлі: магистрлік диссертация. - Астана, 2016. - 80 б.
- 2 Нуриден Р. Қазақ рухани журналистикасы. – Павлодар: Кереку, 2012. - 238 б.
- 3 Окай Айла, Окай Айдемир, Тұржан Оңайгүл. Жұртшылықпен байланыс (PR): негізгі ұғымдар, стратегиялық тұжырымдамалар мен тәжірибелер: оқулық. 2-ші кітап. – Астана, Фолиант, 2014. - 335 б.
- 4 Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігі Төтенше жағдайлар комитетінің баспасөз қызметі. Қауіпсіздік әліппесі. // «Пожарный и спасатель» журналы - 2015. - №7 (81). – С. 5-6
- 5 Джемма Терри. Төтенше жағдайлар кезіндегі білім неге маңызды [Электрон. ресурс]. - URL: <https://www.pearsonlearned.com/why-education-is-as-important-as-shelter-food-and-water-in-emergencies> (Қарастырған күні: 06.06.2019)

К.И. Тергембаева

Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

Роль средств массовой информации в экстремальных ситуациях

Аннотация. С приобретением независимости Казахстану необходимо было восстановить все ключевые сферы общественных отношений, особенно требовалось пересмотреть систему гражданской обороны в стране и защитить население и территорию от чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера. Комитет по чрезвычайным ситуациям Министерство внутренних дел Республики Казахстан со своими территориальными подразделениями и подведомственными организациями, силами и средствами представляет собой оперативную службу по реагированию на чрезвычайные ситуации природного и техногенного характера. Данная научная статья посвящена тому, как средства массовой информации в экстремальных ситуациях работают с оперативными службами и предоставляют аудитории необходимую информацию. Автор приводит примеры работы журналистов в условиях чрезвычайной ситуации, анализирует их, приходит к определенным выводам и дает свои рекомендации.

Ключевые слова: экстремальная ситуация, средства массовой информации, связь с общественностью, государственный орган, информирование населения.

К.І. Tergembaeva

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan

The Role of Mass Media in Extreme Situations

Abstract. With independence, Kazakhstan needed to restore all key areas of public relations, especially it was necessary to review and create a civil defense system in the country and protect the population and territory from natural and man-made emergencies. The Committee for Emergency Situations, the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan, with its territorial divisions and subordinate organizations, forces and means, is an operational service for responding to emergency situations of a natural and man-made nature. This scientific article discusses how the media in extreme

situations work with operational services and provide the audience with the necessary information. The author gives examples of the work of journalists in emergency situations, analyzes them, comes to certain conclusions and gives his recommendations.

Keywords: extreme situation, mass media, public relations, government agency, public awareness.

References

- 1 Tergembaeva K. Chrezvychaynaya situatsiya i sredstva massovoy informatsii: aktual'nost' informirovaniya i svyaz' s obshchestvennost'yu: Master's diss. [Emergency situation and mass media: relevance of communication and public relations]. (Astana, 2016, 80 p.). [in Kazakh]
- 2 Nuriden R. Kazakhskaya dukhovnaya zhurnalistika [Kazakh spiritual journalism], (Kereku, Pavlodar, 2012, 238 p.). [in Kazakh]
- 3 Окай Аила, Окай Аидемир, Турзхан Онаигул. Svyaz' s obshchestvennost'yu [Public Relations] (PR): osnovnyye ponyatiya, strategicheskiye kontseptsii i praktiki [key concepts, strategic concepts and practices], Uchebnik. 2-kniga [Textbook. 2-book], (Foliant, Astana, 2014, 335 p.). [in Kazakh]
- 4 Azbuka bezopasnosti [The ABC of security]. Press sluzhba Komiteta po chrezvychaynym situatsiyam Ministerstvo vnutrennikh del Respubliki Kazakhstan [Emergency Committee Press Service Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan], («Pozharnyy i spasatel'») [«Firefighter and lifeguard»], 2015, (81) 7, 5-6 p.). [in Kazakh]
- 5 Gemma Terry. Why Education is So Important in Emergencies [Electronic resource] Available at: <https://www.pearsonlearned.com/why-education-is-as-important-as-shelter-food-and-water-in-emergencies> (Accessed 06.06.2019) [in Kazakh]

Сведения об авторе:

Тергембаева К.И. – докторант факультета журналистики и политологии, Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, ул. Янушкевича, 6, Нур-Султан, Казахстан.

Tergembaeva K.I. – Doctoral student, Faculty of Journalism and Political Science, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Yanushkeevich str., Nur-Sultan, Kazakhstan.

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Журналистика сериясы» журналында мақала жариялау ережесі**

1. Журналдың мақсаты. Қазақ баспасөзінің тарихы, журналистиканың теориялық және қолданбалы ғылымдары, қоғаммен қатынасы, көсемсөзі, баспасөз қызметі туралы мұқият тексеруден өткен материалдарды жариялау.

2. Журналда мақаланы жариялаушы автор Ғылыми басылымдар бөліміне (мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қаласы, Қ. Сәтбаев көшесі, 2, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 402 кабинет) қолжазбаның қол қойылған 1 дана қағаз нұсқасын тапсырады және **Word** форматындағы нұсқасын **vest_journalism@enu.kz** электрондық поштасына жіберу қажет. Қағазға басылған мақала мәтіні мен электронды нұсқасы бірдей болулары қажет. Мақаламен бірге автордың жұмыс орнынан **Ілеспе хат** та тапсырылуы қажет. Мақалалар **қазақ, орыс, ағылшын** тілдерінде қабылданады.

3. Авторлардың редакцияға мақалаларды жіберуі «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысында» басуға және шет тіліне аударып, қайта басуға келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы өз туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына, барлық көшірмелердің, кестелердің, сұлбалардың, иллюстрациялардың тиісті түрде рәсімдеуіне кепілдеме береді.

4. Ұсынылатын мақала көлемі (жекедеректер мен әдебиеттер тізімін қоса):
- мақалалар үшін - 8 ден 16 бетке дейін;
- сын пікірлер (монографияға, кітапқа) және конференция туралы пікір - 6 дан 12 бетке дейін болуы керек.

5. Мақала мәтінінің пішіні:
– Microsoft Word (docx) форматындағы файлда;
– Times New Roman шрифінде;
– жақтау жолағы 2x2x2x2;
– 1 жоларалық интервалы;
– 14 кегл;
– мәтінді жақтау көлеміне сәйкестендіру керек;
– Әрбір азатжол қызыл сызықтан басталуы қажет (1 см шегініс);
– транслитерация **Library of Congress (LC)** жүйесінде жасалуы керек.

Мақаланы құру сұлбасы:

XҒТАР <http://grnti.ru/> - бірінші жолдың сол жақтауында;
Автор(лар) туралы метамәліметтердің мазмұны (Рәсімдеу үлгісі / Образец оформления статьи / Template қараңыз)

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында қою әріппен жазылады;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемелерде жұмыс істесе, онда автордың тегі мен тиісті мекеменің қасында бірдей белгіше қойылады)

Автор(лар)дың E-mail-ы – жақша ішінде (курсивпен);

Мақала атауы – жолдың ортасында (жартылай қоюмен)

Аңдатпа – (100-200 сөз) формуласыз, мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспе, зерттеу әдіснамасы мен әдістемесі, зерттеу нәтижелері, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет.

Түйін сөздер («Түйін сөздер» сөз тіркесі жартылай қоюмен белгіленеді) (5-8 сөз немесе сөз тіркестері) - Түйін сөздер зерттеу тақырыбын өте дәл бейнелеу керек, сонымен қатар, ақпараттық-ізвестіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін мақала мәтінінің терминдерін және де басқа маңызды ұғымдарды қамтуы қажет.

Мақаланың негізгі мәтіні кіріспені, мақсат пен міндеттерді қойылуын, зерттеу тақырыбы бойынша жұмыстардың шолуын, зерттеу әдістерін, нәтижелер/талқылау қорытынды қамтуы қажет (жоларалық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1 см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады.

Кестелер, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр иллюстрация қасында оның аталуы болуы қажет. Сурет айқын әрі сканерден өтпеген болуы керек.

Мақаладағы формулалар тек мәтінде оларға сілтеме берілсе ғана нөмірленеді.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқаларына міндетті түрде алғаш қолданғанда түсініктеме берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі. Мәтінде әдебиеттерге сілтеме тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің нөмірленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіледі: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1, 153 б.] арқылы, екінші сілтеме [2, 185 б.] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Мақаланың негізгі мәтініндегі кітапқа сілтеме қолданылған беттерді көрсету керек (мысалы, [1, 45 б.]).

Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпеген басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгісін төмендегі мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз).

Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмысының мекенжайы, телефоны және e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілінде толтырылады.

6. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның кейін қайтарылуы, оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

7. Электронды корректурамен жұмыс істеу. Ғылыми басылымдар бөліміне түскен мақалалар жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Эксперттер ұсынылған мақалаға оның жариялау мүмкіндігі, жақсарту қажеттілігі немесе қабылданбауы туралы дәлелді қорытындысын қамтитын жазбаша сын пікір береді. Жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда авторлар үш күн аралығында мақаланың корректурасын жіберу керек. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі. Оң сын пікірлер алған мақалалар оларды талқылау және басылымға бекіту үшін журналдың редакциялық алқасына ұсынылады.

Журнал жиілігі: жылына 4 рет.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына келесі реквизиттер бойынша төлем жасау қажет (ЕҰУ қызметкерлері үшін - 4500 теңге; басқа ұйым қызметкерлеріне - 5500 теңге).

Реквизиттері:

1) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»

БИН 010140003594

АО «Банк ЦентрКредит»

БИК Банка: KСJBKZKX

KZ978562203105747338

Кбе 16

Кнп 859

- 2) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «Bank RBK»
БИК Банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кнп 859
- 3) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кнп 859
- 4) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «НародныйБанкКазахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16
Кнп 859

«За публикацию ФИО автора»

Provision on articles submitted to the journal “Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Journalism Series”

1. Publication of carefully selected original scientific works in the field of journalism, publication of materials devoted to the scientific issues of the direction of historical, theoretical and applied research of journalism, public relations, journalism, publishing.

2. An author who wishes to publish a paper in the journal must submit the paper in one hard copy (printed version), signed by the author, to the scientific publication office (at the address: 010008, the Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan, Satpayev St., 2. The L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Administrative Building, Office 402) and by e-mail vest_journalism@enu.kz in Word format. At the same time, strict compliance between Word-version and the hard copy is required. And also the authors need to submit a cover letter.

Language of publications: Kazakh, Russian, English.

3. Submission of papers to the scientific publication office means the authors’ consent to the right of the Publisher, the L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish papers in the journal and their re-publication in any foreign language. By submitting the text of the paper for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about themselves, lack of plagiarism and other forms of unauthorized use in the article, proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, and illustrations.

4. The recommended volume of the paper (including metadata and references):

- for papers – between 8-16 pages;
- for reviews (of monographs, books), reviews on conferences – between 6-12 pages.

5. Text formatting requirements:

- Microsoft Word file format (docx);
- Times New Roman font;
- the size of the fields 2 * 2 * 2 * 2;
- line spacing 1,
- size 14;
- text alignment in width;
- each paragraph beginning with the main line (indent 1 cm);
- transliteration is carried out according to the Library of Congress (LC) system.

Structure of the article:

IRSTI <http://grnti.ru/> – first line, left

The content of the metadata about the author (see Рәсімдеу үлгісі / Paper template)

Initials and Surname of the author (s) – center alignment, italics

Full name of the affiliation, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization)

Author’s e-mail (s) – in brackets (italics)

Paper title – center alignment (bold)

Abstract (100-200 words) must not contain formulas or repeat the content of the paper; it must not contain bibliographic references; it must reflect the summary of the paper, preserving the structure of the paper – introduction, methodology and research methods, research results, conclusion.

Key words (the phrase «Keywords» is bold) (5-8 words/word groups). Keywords must be extremely accurate to reflect the subject area of the study, include terms from the text of the paper and other important concepts that make it possible to facilitate and expand the possibilities of finding the paper by means of an information retrieval system).

The main text of the paper must contain an introduction, setting goals and objectives, a review of works on the research topic, research methods, results / discussions conclusion / conclusions – line spacing – 1, «main line» indent – 1 cm, justified alignment.

Tables, figures must be placed after the mention. Each illustration must be followed by the inscription. Figures should be clear, clean, and unscanned. Only those formulas referenced in the text are subjected to numbering.

All abbreviations and shprtenings, with the exception of obviously well-known, must be decoded when first used in the text.

Information about the financial support of the work is indicated on the first page in the form of a footnote.

References. In the text, references are indicated in square brackets. References must be numbered strictly in the order of mention in the text. The first reference in the text to a reference must have the number [1, 153 p.], the second – [2, 185 p.], Etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). Links to unpublished works are not allowed. Undesirable references to unlicensed publications are not recommended (examples of the description of the list of references, descriptions of the list of references in English, see below in the sample article).

At the end of the paper, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the paper is in Kazakh), in Kazakh and English (if the paper is in Russian) and in Russian and Kazakh (if the paper is in English language).

Information about the authors: last name, first name, patronymic, scientific degree, position, affiliation, full business address, telephone, e-mail – in Kazakh, Russian and English.

6. The manuscript must be carefully verified. Non-compliant manuscripts will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the manuscript has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Papers submitted to the Department of Scientific Publications (editing office) are sent for anonymous review. Experts give a written review of the submitted paper with a reasoned conclusion about the possibility of its publication, the need to send for revision or (rejection) of the paper. Papers that have received a negative review are not accepted for reconsideration. Authors should, within three days, send the proofreading of the paper if it is decided to finalize the paper. Corrected versions of papers and the author's response to the reviewer are sent to the editor. Papers with positive reviews are submitted to the editorial board of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive opinion on publication must pay to the following banking details (for ENU employees – 4,500 KZT, for outside organizations – 5,500 KZT):

Requisites:

- 1) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
БИН 010140003594
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК Банка: КСЖВКЗКХ
KZ978562203105747338
Кбе 16
Кнп 859

- 2) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «Bank RBK»
БИК Банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кнп 859

- 3) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кнп 859

- 4) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «НародныйБанкКазахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16
Кнп 859

«For the publication of the name of the author»

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия: Журналистика»

1. Цель журнала. Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ в областях журналистики, связи с общественностью, публицистики, издательского дела.

2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале, необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором, в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, учебно-административный корпус, каб. 402) и по e-mail vest_journalism@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией. Также авторам необходимо представить сопроводительное письмо.

Язык публикаций: казахский, русский, английский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя – Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева – публикации статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

4. Рекомендованный объем (включая метаданные и список литературы):

- для статей – от 8 до 16 страниц;
- для рецензий (на монографии, книги), отзывов о конференциях – от 6 до 12 страниц.

5. Требования к форматированию текста:

- формат файла Microsoft Word (docx); – шрифт Times New Roman;
- размер полей 2*2*2*2; – междустрочный интервал 1; – кегль 14;
- выравнивание текста по ширине;
- каждый абзац должен начинаться с красной строки (отступ 1 см);
- транслитерация осуществляется по системе Library of Congress (LC).

Схема построения статьи:

ГРНТИ <http://grnti.ru/> – первая строка, слева

Содержание метаданных об авторе (см. Рәсімдеу үлгісі / Образец оформления статьи / Template)

Инициалы и фамилия автора(ов) – выравнивание по центру (жирным)

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – в скобках (начертание курсивом)

Название статьи – выравнивание по центру (начертание полужирным)

Аннотация (100-200 слов) не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, методологию и методику исследования, результаты исследования, заключение.

Ключевые слова (словосочетание «Ключевые слова» выделяется полужирным) (5-8 слов/словосочетаний). Ключевые слова должны предельно точно отражать предметную область исследования, включать термины из текста статьи и другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановку цели и задач, об-

зор работ по теме исследования, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» – 1 см, выравнивание по ширине.

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. Каждой иллюстрации должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными. В статье нумеруются лишь те формулы, на которые по тексту есть ссылки.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы. В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1, 153 с.], вторая - [2, 185 с.] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 с.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нецензурируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. ниже в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке) и на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Эксперты дают письменную рецензию на представленную статью с мотивированным заключением о возможности ее опубликования, необходимости направить на доработку или (отклонении) статьи. Статьи, получившие отрицательную рецензию, к повторному рассмотрению не принимаются. Авторам в течение трех дней необходимо отправить корректуру статьи в случае принятия решения о доработке статьи. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию, необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ – 4.500 тенге, для сторонних организаций – 5.500 тенге):

Реквизиты:

- 1) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
БИН 010140003594
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК Банка: КСЖВКЗКХ
KZ978562203105747338
Кбе 16
Кнп 859

-
-
- 2) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «Bank RBK»
БИК Банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кнп 859
- 3) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кнп 859
- 4) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «НародныйБанкКазахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16
Кнп 859

«За публикацию ФИО автора»

Редактор: **Қайрат САҚ**
Жауапты редактор: **Ілияс Құрманғалиев**
Жауапты хатшы: **Гүлжазира ЕРТАСОВА**

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
ХАБАРШЫСЫ. Журналистика сериясы.
- 2019. - 4 (129). - Нұр-Сұлтан: ЕҰУ. - 97 бет.
Шартты б.т. - 7.5 Таралымы - 25 дана
Электронды нұсқа: htl

Мәтін мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы,
Нұр-Сұлтан қаласы, Қ. Сәтбаев көшесі, 2.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: (87172) 709-500 (ішкі 31-413)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
баспасында басылды